

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

Rvperti Abbatis Tvitiensis De Glorificatione Trinitatis, & processione sancti
spiritus. Liber .VII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

RVPERTI ABBATIS

T VITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI-

nitatis, & processione sancti spiritus. Liber. VII.

¶ Itē de thesauro fidei, spei, & charitatis, in tribus libris Salomonis quod super illo quidem thesauro sapientie gaudendum sit: formidandum autem, quod vir tam sapiens cecidit vel cadere potuit. Cap. .I.

AVDEAMVS QVOQVE IN ISTA parte agri super inuentione thesauri, in istis tribus libris Salomonis, super consideratione horum trium fidei, spei & charitatis: per quae reformatur homo ad quandam similitudinem beatæ trinitatis, quam (ut superius dictum est) perdidit in Adam, permanente proposito eius dicentis, faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. ¶ Gaudem⁹ inquam, sed gaudium nostrū offendit & turbat recordatio non suavis recordatio ruinæ tanti uiri, quod tantæ sapientie sacrariū in tantū ruit, ut propter amorem mulieris, seruire posset dijs alienis, iam senex, sicut scriptura dicit. Cūq; iam esset senex, deprauatum est per mulieres cor eius, ut

Casus Salomonis in senis merito nos ostendit terret, 3. Reg. .ij.

sequeretur deos alienos. Quid em̄? Nonne formidabile nobis reddit iudicium dei recordatio tanti tamq; sapientis uiri, tam horribiliter in senectute sua deprauati? ¶ Et quidem est opinio quorundam consolabilis, quod penitentiam egerit, & post penitentiam libros istos fecerit: sed nihilominus terrorem facit tabulis casus iste, quo tanta columna ruit, quia uidelicet non postq; ruit senex, sed antequam rueret, tantam sapientiam iuuenis accepit, dicente ad eum domino, Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Quid ergo dicere possumus hic? Reuera nihil nisi tale quid, ut est illud apostoli, Quam incomprehensibilia sunt iudicia tua, & inuestigabiles uitæ domini, & humiliari siue curuari sub eo sub quo curuantur (ut ait beatus Iob) qui portant orbem, quia etsi quid intelligimus de altissimo, quis isto sapientior?

3. Reg. 3.

Roma. .ij.

Iob. 9.

¶ Be coeternitate patris vel filij secundū hec verba sapientie, antequā quicquā fieret, ego iam concepta erā, & cetera, & de incarnatione eiusdem sapientie, secundum hec verba, Sapientia edificauit sibi domū, & reliqua. Cap. .II.

Vomodocūq; cū illo actū sit, ubicunq; tale lignū ceciderit, quēadmodū dicit, si ceciderit lignū ad austrū aut ad aquilonē, in quocūq; loco ceciderit, ibi erit. Quia liscūq; in extremis fuerit, & nūc ubicūq; sit, nos scimus & sapimus quia bonus est fructus ligni hmoi, multū ualens ad uitā fidei, ex qua iustus uiuit, Claro quippe noie sapientie, dicētis. Ab æterno & ex antiquis ordinata sum, & anteq; quicq; fieret, ego iam cōcepta erā, & ante omnia ego parturiebar: filiū dei coæternū deo patri astruit, & illud credere exigit ipsa sapientia ab omnibus filijs quos recipit, dicens post hæc. Nunc ergo filij audite me, & cætera, usq;. Qui autem in me peccauerit, lædet animam suam, omnes qui me oderunt, diligunt mortem. Hæc em̄, quæ omnia prescribere longum nimis uisum est, antequam & patri coæternam Iesu Christi filij dei diuinitatē sonant, quod ante omnia secula et absq; initio natus sit, et illa, quæ cōtinuo sequuntur, sapientia edificauit sibi domū, excidit columnas septem, et cætera quæ superius prælibauimus, de incarnatione eiusdem uerbi mystice dicta sunt. Vere ergo, Qui autē (inquit) in me peccauerit, lædet animam suam, siue (ut loquar) et omnes qui me oderunt, mortem diligunt. Hæretici enim sunt. Et quis ita diligit mortem, et diligendo mortē lædit animam suam, siue (ut loquar) secundum Dauid, qui Salomonem præcessit) quis ita diligendo iniquitatem, odit animam suam, sic hæretici.

Eccle. .ij.

Abac. 2.
Roma. .j.

Prover. 24.

Hæretici diligit mortem, Psalm. 104.

Hæretici in
excusabiles.
Prouer. 9.

fic hæreticus & Iudæus, qui tam cupide tam diligenter se exercet in contentione uerborum, quatenus rationabiliter uideatur astruere, quod Christus ex Maria initium existendi habuerit, & quod de femine Ioseph conceptus fuerit. ¶ Sunt autem inexcusabiles quod sicut habet hic sacræ literæ series, dñā sapientia, postquam ædificauit sibi domū, immolauit uictimas, & miscuit uinū, & proposuit mensam messis ancillis suis, ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: nō solū dixit, si quis est paruulus, id est humilis, ueniat ad me, uerū & insipientibus locuta est. Venite & comedite panē meū, & bibite uinū quod miscui uobis. Relinquitē insipientia & uiuite, & ambulate in uis prudentiæ. ¶ Sed quid sequitur? Qui erudit derisorem, ipse sibi iniuriā facit. Et qui arguit impium, generat maculā sibi. Nonne hoc expertæ sunt illæ ancillæ, quas domina sapientia misit? Voluerunt erudire derisore, scilicet populū Iudaicum, & hanc sibi iniuriā fecerunt, quam legimus, & quā eadem sapientia prædixit, ecce ego (inquit) mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis, et ex illis flagellabit in synagogis uestris, et persequemini de ciuitate in ciuitatem. Voluerunt arguere impium, uidelicet coetum pharisaicum, et hanc maculam generauerunt sibi, quam abhorrent oculi nostri, quia blasphemauerunt spiritū sanctum, qui loquebatur in eis, sicut in Actibus Apostolorum habemus. Exempli gratia. Et contra dicebatur his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Quid ergo sequitur? Noli (ait) arguere derisore, ne oderit te. Argue sapientem, et diliget te. Et hoc ita fecerunt, ut dicerent. Vobis oportebat primū loqui uerbū dei, sed quoniā repellitis illud, et indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Iudæi signa petūt, et Græci sapientiā quærent. Curiose hoc agebant Iudæi, dicendo, quod signū tu facis? quid operaris? et iccirco denotantur nomine derisoris, similes Herodi illi, qui dominū Iesum uidere uolebat, sperās sibi signū aliud quod ab eo fieri. ¶ Diligenter autē Græci sapientiā quæserunt, et inuenerunt et dilexerunt et ad arcem siue ad mœnia ciuitatis eius uocati, uenerunt, et ecce de mensa eius comedunt, et uinum eius bibunt, et hoc modo iustificata est sapientia à filiis suis, quia nec sapientia possit excusari.

Math. 23.

Actuum. 13.

1. Cor. 1.

Iohan. 6.

Luca. 23

Math. 11.

¶ De his que sequuntur in eodem libro prouerbiorum, quomodo fere totus sermo, quasi in cōflictu sit per oppositionem iusti & impij sibi inuicem aduersantium, & compugnantium, secundum quod ait ipsa incarnata sapientia, non ueni pacem mittere, sed gladium. Cap. III.

Liber prouer
biorū p anti
theta iusti &
impij.

Ecce (ut arbitror) ostium apertum, et intelligentia clarificata est in istam amplitudinem siue multitudinem prouerbiorum Salomonis. Quantum enim quod mirabile spectaculum hic habes quicumque attendis: quantum hic est incursus, quod tuus cōflictus sermonis sapientissimi, consistens in oppositione duorum sibi inuicē aduersantiū, iusti et impij cōtra se inuicem cōpugnantium, per antitheta horū fere totus liber decurrit. Filius sapiens iustificat patrem: filius uero stultus mœstitia est matri suæ. Non proderūt thesauri impietatis, iustitia uero liberabit à morte. Nō affliget dominus faciem animā iusti, & insidias impiorū subuertet: Sic incipientem opponere oppositiones tam multiplices iusti & impij, siue sapientis & stulti, specta oculis intentis, & tūc demū in hoc spectaculo, oppido delectaberis, si certos noueris terminos iusti & impij, siue iustitiæ & impietatis. ¶ Quæ nam est iustitia nostra, nisi fides nostra? Siue quis est iustus, nisi qui credit: Nam iustus (ait scriptura) ex fide uiuit. Nimirū infidelitas e contra iniustitia est, et iniustus derisor iusti impius est. Pulcherrimū ergo hic est post ædificationē domus, quam per incarnationis mysterium sapientia sibi ædificauit, in cunctis diuisionibus siue oppositionibus libri huius, illum intelligere gladium, de quo ipsa sapientia incarnata dixit. Non ueni pacem mittere, sed gladium. Ex tunc enim maxime, et multo plus quàm eatenus, iusti et impij, siue sapientis et stulti, contra semetipsos diuisi: ex suis studijs contrarijs manifesti facti sunt. ¶ In qua nimirum rationabili cōsideratione, illud quoque non minime delectat, quod in initio taliū oppositionū prius oppositæ, cōsistunt. Hinc sapientia mater iustorum, et illinc stultitia mater impiorum. Ait enim. Principium sapientiæ timor domini, et scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, et addent

Prouer. 10.

Abac. 2.

Math. 10.

Sapientia mater
est iustorum
stultitia mater
impiorum.
Prouer. 9.

& addentur tibi anni uitæ, Statimq; subintulit. Mulier stulta & clamosa, plenaq; illecebris, nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suæ super sellam in excelsio urbis loco, ut uocaret transeuntes uiam, & pergètes itinere suo. Quis est paruulus, declinet ad me Et uocandi locuta est. Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Nominē stultæ mulieris, sine dubio denotat procacem nimisq; loquacem, immo & fallacem sapientiam seculi, extollentem se aduersum sapientiam dei, ex quo tempore maxime illa domum (sicut iam supra dictum est) sibi ædificauit, & immolatis uictimis suis, misit ancillas suas, ut uocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis. ¶ Vtriusq; filiorum fines, scilicet filiorum sapientiæ & filiorum stultitiæ, q̄ diuersi, immo q̄ contrarij fuerint uel sint, sequens libri serie tota series declamare intendit, per antitheta (sicut iam dictum est) huiusmodi filius sapiens lætificat patrem: filius uero stultus mœstitia est matri suæ. Leuemus in directum oculos nostros per omnem mundum, siue in fines orbis terræ, quo exiuit sonus apostolorum, ubi fusus est sanguis martyrum, ubiq; uoce & literis decertauit sapientia patrum orthodoxorum pro gloria domus, quam sibi sapientia ædificauit septemq; eius columnarum, contra stultitiam Iudæorum, aduersus impietatem paganorum, & contra nequitiam hæreticorum: & palam est, quia experimentis horum, quæ ad hoc dicuntur per tot oppositiones sententiarum, omnia plena sunt.

¶ Itē, de oppositione iusti, uidelicet ex fide uiuit: et impij, id est, fidē non habentis, & qualis iecundū eundem librum parabolaz finis utroq; sit. Cap. IIII.

Propositi nostri memores hic itē dicimus, quia liber hic parabolaz siue pro uerbiorum instruit fidem, sequens Ecclesiastes roborat spem, tertius Siraſirim, id est cantica canticorum, & delectat charitatem: per quæ tria reformatur homo ad similitudinem illam, quam proposuit trinitas, dicens, faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram. ¶ Et manifeste necessaria est ad æternam salutē fides, istud confitens, quia sapientia, quæ hic loquitur, cū deo eram cuncta cōponens, increata est, & nunquam nō fuit: & nihilominus istud sciens, quod eadem sapientia domū sibi ædificauit. Quæ alium non habent sensum, q̄ hæc euangelistæ dicta. In principio erat uerbum omnia per ipsum facta sunt, & uerbum caro factum est & habitauit in nobis. Qui hæc fideliter corde credit ad iustitiam, & ore confitetur ad salutem, ipse est filius sapiens, qui lætificat patrem, filius, quem iustitia liberabit à morte, cuius animam non affliget dominus fame, cuius manus diuitias parat, & congregat in messe, cuius super caput benedictio domini, cuius memoria cum laudibus, cuius os uena uitæ, cuius in labijs inuenitur sapientia, cuius fides substantia diuitis, & urbs fortitudinis est, cuius opus ad uitam, cuius lingua arguetum electum, quem benedictio domini diuitem facit nec afflictio soctabitur ei, huic dabitur desiderium suū & erit quasi fundamentū sempiternū. Nā ecōtra impius, q̄ propter hoc ipsum dicitur & est impius, quia nō habet, immo & odit & psequitur hanc iustitiā fidei, quasi tepestas transiens nō erit & anni eius breuiabuntur: & omnia, quæ copiosissime ex scriptura prosequitur, sup eū cōplebuntur, quoz in hoc libro nouissimū est illud dictū de Antichristo, principe stultoz siue impioz. Et qui stultus apparuit, postq̄ eleuatus in sublime, si eū intellexisset, ori imposuisset manū. ¶ In tribus illis, quibus istud de uno oppositū est, cōsummatio est, laudis iustoz: dum dicit, leo fortissimus bestiaz: ad nullius pauebit occursum: in quo ipsum intelligimus Christū. Et gallus succinctus lumbis, qui est omnis ordo p̄dicatoz. Et aries, nec est rex, q̄ resistat ei, in quo intelligimus p̄latos omnes qui bene p̄fuerunt uel p̄sunt ecclesiis Christi, quoz fidei fortitudinē nullus persequitor uincere potuit, nec ille poterit, qui postq̄ (ut iam dictum est) eleuatus fuerit in sublime, stultus apparebit, in quo cōsummatio est uituperationis impiorum.

¶ Itē, de fide quod ipsa sit mulier fortis, de qua in fine eiusdē libri scriptū est, mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus p̄iectū eius. Cap. V.

OCVNDVM SIT tibi eloquium meum Trinitas sancta, suauis tibi sit laudatio mea, d̄ sanctæ trinitatis similitudo, trina uirtus, fides, spes, et charitas. Gustauit et uidi anima mea quia bona est negotiatio tua, iamq; propero ad exitū libri huius pro uerbiorū, in q̄ (ut itā semel et itē dixi) documēta sunt fidei, quasi pet,

Fines diuersi
iustorum,
& impiorum
Prouer. 19

fortet dilata
Gene. I.

Sapientia in
creata, filius
dei.
Prouer. 8.
Iohan. 1.
Roma. 10.
Prouer. 10.
Filius sapiens
quis dicitur.

Prouer. 30
Cōsummatio
laudis iustoz
in tribus libris

Prouer. 31.

Argumentū li
bri Ecclesiastes

Eccle. 7.2
leg. Sed qd

Prover. 31.
Mulier fortis
ecclesia ē p. fide

Quid ē fides.
Hebræ. 11.
† profertur.

I. Petri. I.

Cōfidit in ea
cor uiri sui.

Gene. 18.

Vehementia
dictionis.

quasi per uiam istā lucem aliquam intelligentiæ deus mihi sparserit, & aliquid iuxta propo-
situm de profundis istis elucidauerim & intrare cupio in cōcionem, ubi concionator sedet
Ecclesiastes, habens coronam spei, scilicet in librum, in quo sedens sapientissimus rex con-
cionatur super iuuenes & adolescentes, illud maxime insistens comprobare quod adolese-
centia & uoluptas & cuncta horū instrumenta uana sint, timor autem domini & obserua-
tio mandatorū eius sit omne esse hominis, quemadmodū dicit in fine eiusdem huius uolu-
minis, Deum time, & mandata eius obserua, hoc est em̄ omnis homo. ¶ Siquid agam, te-
net em̄ pedem mentis hic in exitu prouerbiorū digna laudatio cuiusdam mulieris magnæ
& memorabilis, quæ hoc modo incipit, Mulierem fortem quis inueniet? Procul & de ul-
timis finibus precium eius, confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indigebit. Quæ nam ro-
go est ista fortis mulier? Scimus quidem, quia sancta ecclesia, sed spolijs non indigebit. Quæ nam ro-
causa hic efficit, q̄ tot seculorū generationes, tot hominum siue animarum multitudines di-
cantur una mulier, & una sit ex omnibus ecclesia, deum habens uirum, cuius cor confidat
in ea? Quid (inquam) est illud, per quod istud efficitur, nisi una fides? Deniq̄ sicut in Eccle-
siaste dictum est, & supra meminimus, deū time, & mandata eius obserua, hoc est omnis ho-
mo: ita recte dicas, unam fidē catholicā tene, hoc est em̄ omnis ecclesia. Sic ergo hic le-
gamus et intelligamus laudationem fortis mulieris, ut ueraciter laudationem fidei, quia
nimirum secundū fidem uniuersa ecclesia (sicut iam dictū est) una mulier dicitur, et uir e-
ius, qui laudat eam, cuius cor in ea confidit, ipse est dominus deus. Quis hoc inueniet? De-
niq̄ ecclesiam toto orbe, diffusam nemo est qui non inueniat, nisi talis sit, qui oculos clau-
dat ne uideat: fidei autē secretū pauci sunt qui inueniant, nec em̄ aliter inuenitur uel agnos-
citur, nisi per spiritum sanctū. Propterea dixit, quis inueniet? et protinus nobis dignam ad-
mirationem facere uolens, ait, Procul et de ultimis finibus precium eius. Hoc intelligens
Paulus ap̄lus, dixit. ¶ Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum nō ap-
parentium. O q̄ procul est substantia hæc, de q̄ ultimis finibus argumentum hoc † profi-
ciscitur, quod nō apparet neq̄ uidetur, tam multis interiacentibus montibus siue collibus
eorum quæ uidentur, Exempli gratia, Patres inclyti, Abraham, Isaac et Iacob, et qui orti
sunt ex illis (ait apostolus) tanquā sydera cœli in multitudine, et sicut arena quæ est ad os
ram maris innumerabilis, iuxta fidem defuncti sunt omnes, nō acceptis repositionib⁹,
sed à lōge eas aspicientes, et salutantes, et cōfitentes, qui à pegrini et hospites sunt super ter-
rā. ¶ Nobis quoq̄, qui pro tēpore quidem uiciniores rei sumus, sed tamen rem ipsam nō
uidemus, Petrus ap̄lus loquitur. Inueniamini in laudem et gloriam et honorem in re-
uelatione Iesu Christi, quæ quā non uideritis, diligitis: in quæ nunc quoq̄ nō uidētes, cre-
ditis, credentes autē exultatis. O igitur q̄ procul (ut iam dictum est) et de q̄ ultimis finibus
precium mulieris huius, præciositas ecclesiæ huius, fides operatricis huius, aspicientis nō
ea quæ uidentur, sed ea quæ non uidentur.

¶ Item pro dignitate eiusdem fidei, quomodo dictum sit, confidit in ea cor uiri sui
& spolijs non indigebit, reddet ei bonū & non malū omnibus diebus uite sue. Vi-

Vid proinde illi: Qualem meretur gloriam in cōspectu dei? ait. Confidit in ea
cor uiri sui, et spolijs non indigebit. Manifeste dictum, uenerabiliter audiendū
Deus excelsus et immensus uir est coniugis huius scilicet fidei, et in ea cor eius
confidit. Quomodo confidit? Eo nimirum modo, ut secreta sua non dubiter
ostendere huic. Plus dicam secundum autoritatem scripturæ, quia secreta sua non potest
abscondere huic. Sic em̄ locutus est ad Abraham, in quo inuenerat fortem mulierem istam
fidem istam. Num celare potero Abraham quæ gesturus sum? Scio em̄ q̄ præcepturus
sit filijs suis et domui suæ post se, ut custodiant uia dñi. Magna cōfidentia tanti uiri pro cō-
stantia cōstantissimæ cōiugis, ut ei secreta sua celare nō possit. ¶ Sed cōsideremus adhuc
uehementiā dictionis, q̄ nō dixit, cōfidit in ea uir suus, sed cōfidit in ea cor uiri sui. Deniq̄
utiliter perperditur dilectio hæc, maxime, si non ignores ubi, quando, et quali facto senten-
tia talis comprobata sit. Et em̄ quidem in omnibus sanctis patriarchis et prophetis hoc ex-
perta est fides, quod deus uir suus in ea confideret: ostendit em̄ illi secreta sua, quæ et ipsa
per os eorum et elocuta est sapienter, et signauit prudenter et fortiter. Sed est locus et tunc
tempus

tempus, de de quo ueraciter dicas, nō solum ita cōfidit in ea uir suus, uerū (quod uehemen-
tius sonat, & profundius penetrat intima mentis) confidit in ea cor uiri sui. ¶ Vbi nā hoc
inuenis: Profecto in anima sanctę Marię uirginis. Ibi fides experta est, quod de semetipsa
hic audiuit, confidit in ea cor uiri sui: et em̄ ibi uir suus ei cor suū aperuit. Quali apertione?
Plane magna & ineffabili, ut faceret in ea cor uiri huius illud, quod prędixerat per os Da-
uid: Eructauit cor meū uerbū bonū, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribę
uelociter scribentis. Ita cor suū illi aperuit, ut ipsam substantiam uerbi æterni, in corde suo
concepti: de corde suo ante secula geniti, mitteret in mentē & in uterū uirginis ualde fidelis
quę per ipsam fidē, de qua nunc sermo est, tanta diuina mysteria, angelo narrante, conce-
pit: deū em̄ castis uisceribus suscepit, & bñdicta in æternū deū nobis & hominē. ¶ Oigi-
tur sancta fides, quam uerus de te sermo hic, confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indige-
bit. Quibus uel qualibus spolijs, nisi eloquijs domini, eloquijs uiri sui? Sic enim per os Da-
uid ipsa dicebat: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Ergo spo-
lijs non indigebit, id est, sua eloquia uir tam familiaris intelligibilia facit cognitæ sibi fidei,
certus de eo quod protinus sequitur. ¶ Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus
uitę suę. Non est enim hæc, sicut illa superius, infamata mulier stulta & clamosa, plenaq;
illecebris, & nihil omnino sciens, mulier (inquam) non fortis, immo contraria forti mulie-
ri huic. Est enim impia hæresis, & ipsa reddidit (sicut Iudaica perfidia, siue synagoga Sata-
næ) malum & non bonū, omnibus diebus uitę suę: semper em̄ ueritati resistit dura ceruice.
¶ Quod uel quale bonum reddat fides siue ecclesia fidelis, ut merito confidat in
ea cor uiri sui, secundum alphabetum hebraicum, cuius singulę literę singulis uer-
sibus præfixę sunt.

Fides Marię
maxima

Psal̄m. 44.

addot genu
it.

Spolijs nō in-
digebit.

Psal̄m. 118.

Prouerbio. 31

Hęc esis red-
dit malum &
non bonum.

Prouerb. 9

Apo. 2.

Caput .VII.

Vuo uel quale bonum reddidit siue reddit fides siue Ecclesia fidelis, ut meri-
to confidat in ea cor uiri sui: Interrogemus hoc alphabeticum Hebraicum, cu-
ius singulę literę singulis uersibus præfixę sunt. Aleph, Beth, Gimel, De-
leth, He, Vau, Zai, Heth, Teth, Ioth, Caph, Lamech, Mem, Num, Samech,
Ain, Phe, Zade, Coph, Res, Sin, Tau. Istę sunt uigintidux literę Hebraicę, quibus apud
eos om̄is scriptura contexta est. ¶ Quid ergo per hoc nobis innuitur, quod singulę literę
singulis præfixę sunt sententijs, nisi quia om̄is scriptura diuinitus inspirata, bonū est opus
mulieris huius fortis, opus fidei quod uiro suo reddidit. Non em̄ absq; ratione, sed pro ma-
gnę rationis significatione, præscribuntur & in quibusdam Psalmis, & in Hieremię lamē-
tationibus, & in ofone eius, & in isto quoq; sine Prouerbiorū Salomonis, singulę nomina
literarum singulis sententijs. Quam uidelicet rationem promptum est agnosci ex ipsorum
nominum interpretationibus, quas interpretatus est uir illustris beatus Hieronymus, He-
braicę linguę peritus. Interpretatur quippe Aleph, doctrina: Beth, domus: Gimel, pleni-
tudo: Deleth, tabularū: He, ista: Vau, & Zai, hęc: Heth, uita: Teth, bonum: Ioth, principiū
Caph, manus: Lamech, cor: Mem, ex ipsis: Num, æternum: Samech, adiutorium: Ain,
fōs: Phe, os, nō ab osse, s; ab ore: Zade, iustitia: Coph, uocatio: Res, caput: Sin, dētes: Tau,
signa. ¶ Huiusce interpretatiōis directam primo literaturam ponamus, & deinde eiusdem
literaturę secundū sensum, qui in ipsa est, constructionē faciamus. Doctrina domus, pleni-
tudo tabularum. Ista & hæc uita bonū principium manus cordis. Ex ipsis æternum adiuto-
rium, fons oris iustitię, uocatio capitis, dentium signa. ¶ Hęc est litera, quę hoc modo con-
struitur. Sancta scriptura, quę est opus fidei, opus bonum, quod catholica fides uiro suo
deo reddidit: ipsa est doctrina domus, doctrina Ecclesię, quę domus dei est. Ipsa est pleni-
tudo tabularum, plenitudo legis, id est decem præceptorum, quę in tabulis lapideis digi-
to dei scripta sunt. Ista plenitudo & hæc doctrina, quid sunt nisi uita? Sermo dei enim est,
in quo uiuit homo, quemadmodum dicit: Non in solo pane uiuit homo, sed in om̄i uerbo
quod procedit ex ore dei. Ergo uita & bonam principium: subauditur uitę æternę. Hic
enim, principium est uitę in scriptura sacra, ut uideamus & ambulemus per fidem: non au-
tem consummatio, ut iam uideamus facie ad faciem. Manus cordis, id est, operatio sanctę
meditationis, hæc doctrina domus, hæc plenitudo legis. Ex ipsis æternum adiutorium.
Quid isto uerius? Hic enim per sacram scripturam discimus, quod in æternum sciamus.

Alphabetum
Hebraicum

Cur in quibus-
dam psalmis
& orationib;
preponuntur
literę Hebrai-
cæ.

Interpretatio
literarum He-
braicarum

Sacra scriptu-
ra literarū ista-
rum interpre-
tatiōe pulchre
commendat.
Deut. 8

1. Cor. 13

H Fons

Fons oris iustitiæ sine dubio hæc ipsa scriptura nobis est. Hunc enim haurimus illud quod ore ad salutem confitemur, & quod confitendo iustificamur. Vocatio capituli ipsa est sancta scriptura nobis, quia per ipsam uocat nos ad se caput Christus, ut membra eius effici mereamur. Dentium signa sunt hæc omnia, quia non nisi dentibus & plectro linguæ formata sonant hæc elementa, ut legi uel audiri possit omnis sancta scriptura, de tam paucis elementis tam multipliciter conscripta.

¶ Be ammiranda fidei potentia, maxime in hoc dicto. Sindonem fecit, & uendit & cingulum tradidit Chananeo. Caput .VIII.

¶ Inter cætera pulchræ huius laudationis capitula: quoniam cuncta pertractare nostri propositi non est: etenim nimis longum esset: istud intactum prætereire non patior. Sindonem fecit & uendit, & cingulum tradidit Chananeo. Denique sunt & cætera quidem ualde splendida, & secundum metaphoram Prophetæ &

fortissimæ mulieris multum ad rem siue mysterium pertinentia: ab eo quod ait, quæ fuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum, usque ad id, sindonem fecit & uendit, sed longe supra metaphoram est id, quod ait, & cingulum tradidit Chananeo. Quid enim? Nunquid proba mulier, sicut solet querere lanam & linum, & operari consilio manuum suarum, sicut solet de longe portare panem suum, & de nocte id est mane surgere, sollicita unde det prædam domesticis suis & cibaria ancillis suis, sicut solet inopi manum suam aperire & palmas suas ad pauperem extendere, hisque & alijs modis circa ministerium frequens satagere: sic solet etiam Chananeo cingulum tradere? Ergo hoc supra metaphoram est. Diligentiam adhibemus, sicut in cæteris, ita & in isto intellectum querimus, maxime propter illud quod dictum est in anterioribus parabolis. Acceptus est regi minister intelligens, iracundiam eius inutilis sustinebit. Dicimus itaque cum uoce gratiarum actionis, quia

totiens hæc mulier fortis Chananeo cingulum tradit, quotiens præpotens fides quempiam, qui fuerat apud homines contemptibilis, altissimo deo regi magno acceptum reddit.

¶ Chananeus quippe contemptibilis, immo & execratus deo fuit, cum adhuc esset in lumina patris sui Cham, dicente Noe: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Item secundo: Benedictus dominus deus Sem, sic Chanaan seruus eius. Itemque tertio: Dilatet deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, sicut Chanaan seruus eius. Valde ergo contemptibilis Chanaan, cuius septem gentes ad introitum filiorum Israel, deo iudice, terra eum mere debuit, quod & fecit. Contra fides ualde potens & ualde nobilis, quæ Chananeo tali homini, uel cuiilibet simili huic secundum ignobilitatem seculi, cingulum tradere potuit, ut præcinctus ambulet ob meritum fidei quam suscepit: filius regni, qui fidem non habent iacentibus & discinctis, aut etiam in captiuitatem ductis.

¶ Quemadmodum dicit sanctus Iob: Balthem regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum. An non & Apostolus hoc dicit? Sed quæ stulta sunt mundi (ait) elegit deus, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus, & quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret. Cuncta hæc & stulta, & infirma, & ignobilia, & contemptibilia, & quasi non existentia: recte intelligis uno nomine Chananeus, quem domina fides & sindone sua uestire, & cui cingulum pro uelle suo tradere potuit & tradidit, & sola hoc fecit, ut qui seculo in honoris habebatur, honoratus incedat coram oculis domini, & in conspectu quoque hominum magnorum siue paruulorum, qui domestici sunt eiusdem fidei.

¶ Quomodo ad instructionem fidei pertineat sequens liber Ecclesiastes, uanitas uanitatum & omnia uanitas. Caput .IX.

¶ Actenus à nobis habitus sermo, intentionem prouerbiorum spectare demonstrauit ad instructionem fidei, ex qua iustus uiuit: nunc iuxta propositum demonstrandum est, intentionem libri Ecclesiastes in eo esse, ut certam præbeat rationem spei, scilicet in quo non sperare, & in quo spem suam ponere debeat homo

rationalis. Hoc facere ita incipit. Vanitas uanitatum dixit Ecclesiastes; uanitas uanitatum & omnia uanitas. Quid habet amplius homo de uniuerso labore suo, quo laborat sub sole, subauditur, nisi uanitatem? Sic à sole incipiens, quod pulcherrimum est opus creatoris, & excelssimum cunctorum, ex quibus uita mortalium subsistit & delicias parat sibi, cuncta uani

Prouerbio. 31
Cingulum tradidit Chananeo

Prouerbi. 34.

Chananeus al
legorice homo
in hunc
mundo contem
pibilis dicitur.
Gene. 9.

Leui. 20

Iob. 32

1. Cor. 1.

Ecci. 1

uanitatis arguit, & ueraci utiq; redargutioe. Præterit enim (ait & Apostolus) figura huius mundi. ¶ Nec semel dixisse contentus, uanitas uanitatū, iteq; ac tertio repetiuit, uanitas uanitatū & omnia uanitas, ut anaduertas, quam serio loquat uel agat, pmissa etiā autoritate regij nominis & ciuitatis Hierusalē. Ait em̄: Verba Ecclesiastes, filij David, regis Hierlm. Tribus magnis nominibus pro utilitate audientiū parauit huic libro autoritatem, seipsum nominans Ecclesiasten, id est, concionatorem, filiū David, & regem Hierusalē. ¶ Quid primū est sub sole, in quo spem suam cupidus homo posuit? Vtiq; terra. Et in hoc mira dementia est, quia cum habitatio terræ huius homini, propulso à felicitate paradyfi, data fuerit ad poenam, scilicet, ut in sudore uultus sui operaretur eam, ipse sibi eam precipere cōtendit, quasi ad gloriā. Nōne hoc est uanū, cū dicit hō natus ex tereno, & cras moriturus Hoc tantum terræ est meū, & mei sunt isti tractus? Bene ergo in primis cupiditatem suæ possessionem terræ, uanitatis arguit. Dicendo, generatio præterit, & generatio aduenit, terra aut̄ in æternum stat. Ac si aperte dicat: Frustra homines cupidi, terrā sibi subiugare, agrum agro copulare contenderunt usq; ad terminū loci, contentione nonnunquā horribili usq; ad effusionē multi sanguinis: quia tot generationibus prætereuntibus, & tot aduenientibus, terra hic remansit, nec illos secuta, qui iam præterierūt: nec illos secutura qui adueniunt siue aduenturi sunt. Generatio præterit, sicut nascendo in hunc mundum nihil attulit, ita moriendo nihil auferre potuit: & generatio quæ aduenit, siue nos ipsi qui nunc sumus (ut uerbis loquar Apostoli) sicut nihil intulit in hunc mundū, haud dubiū quin nec auferre quid possumus. ¶ Eandem intentionē & in isto, quod ait: Generatio præterit, & generatio aduenit, & in cæteris quæ sequuntur, quæcunq; uanitatis arguit, prudenter intellege: quia ipsa est, quā idē Aps, præmisso (ut iam memorauim⁹) nihil em̄ intulimus in hūc mundū, haud dubiū quin nec auferre quid possumus, protinus expressit, dicens: Habentes autē alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitū & perditionem. Radix enim omniū malorū est cupiditas. Quam quidem appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Quid aliud dicit Ecclesiastes, totiens repetendo, uniuersa uanitas & afflictio spiritus? Hoc etiam dicens inter cætera, quid enim proderit homini de uniuerso labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? cuncti dies eius doloribus pleni sunt, nec per noctem mente requiescit.

¶ Quomodo iure uanitatis arguuntur omnia quæ fecit deus sex diebus in compa-
ratione diei septimi, in quo requieuit.

Caput X.

Magnum est scripturæ huius negocium, & magnum concionis huius emolumentum; si, concionatore isto loquente, præ oculis habens duo opposita hæc, hinc uanitatem, & inde ueritatem; & inter utrunq; clare discernas, & legitima diffinitione utrunque diffinias. Est autem hæc diffinitio uanitatis, quam Paulus Apostolus satis breuē pene expressit, dicendo: præterit enim figura huius mundi. Vanū quippe constat esse omne quod præterit, & prætereundo possessore siue cupidū sui, fallit & eludit. Porro ueritatis diffinitionem, quam aliam dare possumus dignam, nisi ut dicamus, ueritatem illud esse quod semper id ipsum est? Illud enim, quia non præterit neminem fallit, neq; contingit in hac optima parte, quod euenit in parte uanitatis, his de quibus scriptū est, dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. ¶ Et quidem illud, quod semper est id ipsum: Eamus ad caput libri, ad initium scripturæ ueritatis, quia illic est magnum & euidentis ostium rationis, unde possumus ueritatem à uanitate certis disparare terminis. Sex quippe diebus omne opus suum cœlum & terram & oēm ornatum eorū pfecit, & die septimo opus suū cōpleuit. De quo uidelicet die septimo, me in alio opere dixisse memini, quia natura primus est, qui ordine septimus habetur. Vnde & de illo die, quo dixit deus, fiat lux et facta est lux, et diuisit lucem ac tenebras: non sic scriptum est, factumq; est mane et uespere dies primus: sed, factumq; est uespere et mane dies unus. Sex quippe dies sunt omniū creaturarū, sex primæ species, per quas creator cognoscitur: Propter quod et dicuntur dies, id est, oculos cordis nostri, ad cognoscendum creato-

H 2 remil

j. Cor. 7.
Tria nomina
hic Salomōis
ad maiore aut
toritate libri.

Vanitas in ter
renorum con
cupiscentia.
Gene. 3.

j. Tim. 6
Nihil intulim⁹
in hunc mun
dum &c.

Ecci. 2

Discernendū
ex Ecclesiaste
inter uanitatē
& ueritatem.

j. Cor. 7

Psalm. 75
Quomō diffē
runt sex dies
creatōis a die
septimo

rem illuminantes: quæ uidelicet creaturæ angelica creatura prima, & humana natura sexta est. Septimus dies (ut iam dixi) natura primus est, quia sapientia est, in qua deus omnia fecit: quia uerbum est, per quod omnia facta sunt, & in isto deus requiescit. Et deo quidem primus est iste dies, quia in ipso uidit omnem creaturam priusquam faceret: nobis autem septimus est, quia prius cognoscimus creaturam, & per ipsam cognoscimus, quia creator magnus est.

Gene. 2
Differunt cō-
plere & requi-
escere

3. 3. 3. 3.

Heb. 4

¶ Notandum ergo, quia sicut dictum est, compleuitq; deus die septimo opus suum, & non dictum est, omne opus suum quod fecerat, dictum est autem, & requieuit die septimo, ab uniuerso opere quod patrarat. Nam ab omni quidem opere requieuit, ut nullam deinceps nouam speciem crearet, sed si rite perpendis sensum uerbi huius compleuit, non omne opus suum, sed solam rationalem creaturam die septimo compleuit: nec ipsam uniuersam, sed solam electionem quæ per humilitatem illo die septimo dignam sese exhibuit. Quid nam est die septimo cōpleri, in quo deus requieuit, nisi introire in illam requiem domini, quæ plenitudo est beatitudinis: cuius & Apostolus magnifice meminit. Ingrederemur enim (ait) in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit, sicut iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam, & cætera usq; qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut & à suis deus.

¶ Quod non tam ipsa creatura quam creaturæ usus immoderatus uel amor peruersus, recte uanitatis arguatur: quomodo dicit scriptura, & uidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Caput .XI.

Scitur hic habemus certis disparata terminis duo opposita hæc, uanitatem & ueritatem: uanitatem uidelicet, in fenario creaturæ numero: ueritatem, in requie dei, scilicet in die septimo. Ergo ne (inquis) creatura uana est, aut opera dei uana sunt, & ipse deus uanitatis autor est. Nonne cuncta dei opera potius bona sunt, sicut ibidem scriptura dicit, & uidit deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona? ¶ Ad hæc inquam. Plane uanitas est creatura omnis, in cōparatione requietionis, qua deus in die septimo requiescit, & ex eo uanitatis arguitur creatura rationalis quæcunq;, quod requiem quærit in temporalibus siue uisibilibus istis, & in illis æternis atq; inuisibilibus bonis, requiei domini, fundamentum spei non sibi collocauit. Veruntamen hic non tam ipsa creatura, quam creaturæ usus uel amor immoderatus uanitatis arguitur. ¶ Exempli gratia, dum circa solis pulchritudinem ita sese impendit humana mens, ut hunc esse deum putauerit, & huic creaturæ potius quam creatori seruire delegerit: nec solum huic, uerum etiam cæteris creaturis, maximeq; quatuor elementis igni & aeri & terræ & aquæ nomina diuinitatis ascripserit. Propterea merito cuncta hæc scriptura uanitatis arguit, & in primis solem, dicens: Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; reuoluitur, & nascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Nimis in ortu eius, & occalu in gyro eius australi & reflectione aquilonari, quia magna est mutabilitas, magna est & uanitas: quia nec homini laboranti satis grata est productior lux, dum sol ad Aquilonem reflectitur: nec his qui in aibus ludunt, semper placet longanimitas tenebrarum, dum gyrat per austrum. Similiterq; in cæteris uarietatibus diei & noctis, æstatis & hyemis, ueris & autumnis: Sunt quidem multa humanæ infirmitatis remedia, sed multa nihilominus anxietatis tædia: quia nulla in his sufficientia, immo in omnibus magna indigentia est. Propterea nec in his nec in aliquo eorū, quæ sub sole sunt uel fiunt, est sperandum siue confidendum quod cuncta uana, cuncta transitoria sint. ¶ Hac intentione cuncta uanitatis arguit, tandemq; ipsum hominem, cuiuscunq; spes ultra uel extra hæc pedem suum non extendit. Ait enim: Idcirco interitus unus est hominis, & iumentorū, & æque utriusq; conditio. Sicut morit homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur. Non ergo sperandum in homine, quamuis diuino, quamuis potente. ¶ An non & ante istum, pater Dauid idem senserat? Nolite (ait) confidere in principibus, in filiis hominum in quibus non est, salus. Exhibet spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorū. Nonne proinde constat, quod ipse homo morit

Gene. 1
Vanitas homi-
nū in rebus
temporalibus.

Sol uane pro-
deo habitus est

Ecci. 1

Cur uanitatis
arguit cuncta
Ecci. 3

Psalm. 146
Nolite confis-
dere in princi-
pibus

mo fit uanitas. Hinc idē alibi dicit: Veruntū uniuersa uanitas, omnis homo uiuens. Statimq; duobus hoc ipsum uersiculis astruit, quod hic explicatur longiori disputatione cōcionato ris. Veruntamen (inquit) in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Thesaurizat & ignorat cui cōgregabit ea. Plane idem sensus ē in plurimis horū quæ hic dicit, ad dens etiam hæc. Rursus detestatus sum, omnem industriam meam et q̄ sub sole studio sissime laboraui, habiturus hæredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus sit fu turus, et dominabitur in laboribus meis quibus defudaui et sollicitus fui. Et est quicquam tam uanum?

¶ Beo quod ait, deum time et mandata eius obserua, hoc est enim omnis homo, et quod absq; timore dei, omnis homo uiuens sit uanitas. Ca. XII.

Pro intentione libri huius Ecclesiastes, ad hoc breuiter dicendum, quod in solo fit deo sperandum, quoniam satis dictum arbitramur pro eo, neq; quod in homi ne neq; in alia creatura sperandum sit. In plerisq; Psalmoz sic fecerat et pater Dauid. Vbi dixit quod supra memorauimus. Veruntamen uniuersa uanitas, omnis homo uiuens, et cætera. Hoc demonstrare intendens, quod neq; in homine neq; in thesauro hominis sperandum sit, protinus ait: Et nunc quæ est expectatio mea? Quod idē est, ac si dicat. In quo ergo sperabo? Nonne in dño? Itemq; cum dixisset: Nolite confidere in principibus in filijs hominū, in quibus non est salus: causam quoq; subiunxisset cur in il lis nō sit sperandū, dicens: Exhibet spūs eius, uidelicet hoīs, et reuertetur hō in terrā suā, in il la die peribunt omnes cogitationes eoz, protinus exclamauit: Beatus cuius deus Iacob, ad iutor eius, spes eius in dño deo ipsius. Et cætera usq; ad finē Psalmi. Quibus in uerbis spē ex citare nititur excitatione rationabili, ut bonū quod permanet præferendū esse sentias omni quod transit. ¶ Iuxta hunc sensum cōcionator iste, concionis multitudinē ab immoderato amore rex transeuntū reuocare, & ad æternorum spem bonoz excitare cupiens, & hoc multiplici ratione peragens, talē in ultimo facit conclusionē. Finē loquendi omnes pariter audiamus. Deū time, & mandata eius obserua. Hoc est enī omnis homo. Et cuncta quæ fi unt, adducet deus in iudiciū, pro omni errato, siue bonū siue malū sit. ¶ Quō sapit tibi in pa lato cordis quod dixit, hoc est enī omnis homo: Verbū Est, qualē sensum efficit intellectu ui tuo: Talem nimirū efficere debet, qui pertineat ad eandē rationē, qua dixit æternus & incō mutabilis deus. Ego sum qui sum. Hæc dices filijs Israhel. Qui est, misit me ad uos. Egerat enī ab initio libri de correptione uanitatis, & cuncta corripiens siue discutiens cōprobaue rat: quia omne uanū, omne quod transit, utiq; sic est, quasi non sit, nec ipsum hominē excipi ens quicunq; in uanitate ambulauit. Ait enī: Dixi in corde meo de filijs hominū, ut proba ret eos deus, & ostenderet similes esse bestijs, iccirco unus interitus est hominis & iumen toz & æqua utriusq; conditio. Et cætera, quoz supra meminimus, cū illo Psalmi uersicu lo. Veruntamen uniuersa uanitas, omnis homo uiuens. ¶ Ut ergo sciat omnis contio, per quid fieri debeat, ut humana creatura liberetur à seruitute corruptionis: Homo iam nō sit uanitas, habens esse, habens participationē in idipm, cū æterno illo, qui dicit, ego sum qui sum. Hoc est (ait) omnis homo, deū timere, & mandata eius obseruare. Ablatiuo casu dictū grāmatici, intelligunt hoc, ac si diceret. Deū timendo & mandata eius obseruando, accipit esse homo, & gratia est, adhærendo deo, qui natura est. Nā qui adhæret deo, unus spiritus est. Alias autē hō siue sit rex Israhel in Hierusalē, siue rex in Babylone præpotens, quantif cunq; affluat delicijs, & fruatur bonis, ædificans sibi domos, & plantans uineas, faciēs hor tos & pomeria, et extruens aquarū piscinas, possidens seruos et ancillas, armenta quoq; et magnos ouī greges, coaceruās sibi argētū et aurū, faciēs sibi cātiores et cātatrices, scyphos et urceos ad uina fundenda, quid prodest? Et hæc omnia uana sunt, et ipse uanitas est.

¶ Quod hæc duo, fides quæ in parabolis instruitur, et spes quæ in Ecclesiaste ro boratur, operetur per tertium, scilicet per charitatem, quæ in canticis loquitur.

Caput XIII.
Maec duo, scilicet fides, quā designauimus in parabolis prædicari, et spes, quæ in Ecclesiaste roboratur, per multa argumenta contemnendæ uanitatis, operan tur per tertium, scilicet per charitatem, quæ aperta facie loquitur, sic incipiens.

Psalm. 38

Ecclesiastes. 2

In nulla crea tura sperandū.

Psalm. 38

Psalm. 145

Deū time, & mādata eius obserua. Ecc. 12

Hoc est omnis homo

Exo. 3

Ecc. 3.

Quō liberat hō a seruitute corruptionis Psalm. 121

Ecc. 12. 1. Cor. 6

Ecc. 2

Charitas i cā ticis prædicat

Can. j. Osculetur me osculo oris sui. De cunctis uocibus libri huius, non opus est nunc astruere, quod sint uoces charitatis significantes affectum quatuor personarum Christi desiderabilis, & Ecclesiae desiderantis, amicorum & adolenscularum, intendentium audire uocem sponsi dilecti, & uocem sponsae dilectae, & pro hoc auditu gaudio gaudere. ¶ Piget nos se- gnes, & fatemur, quia piget nos diutius hic immorari. Praesertim quia proprium edidimus olim opusculum, de istis Canticorum canticis, distinctum septem libellis, ad honorem dominae nostrae sanctae Mariae perpetuae uirginis, quae uera sponsa principaliter amici est aeterni, scilicet dei patris, sponsa nihilominus & mater filii eiusdem dei patris, templum pro- prium charitatis, id est, spiritus sancti, de cuius operatione illum concepit, qui uidelicet spi- ritus sanctus charitas est patris & filii. Opus illud accipiat quicumque audierit auditor bene- uolus, non sicut contrarium praeceptis doctoribus, qui in eisdem Canticis latius amorem expo- suerunt sanctae Ecclesiae, sed sicut aliquid supererogatum ultra lectionem ipsorum adu- mando & congregando uoces tam magni tamque diffusi corporis Ecclesiae in unam animam singularis & unice dilectae Christi Mariae. Quia nihil huic disconuenit omnium eorum, quae cumq; dici uel cantari possunt de magno & sancto amore dilectae & diligentis Chri- sti Ecclesiae. De ista duntaxat scriptura hoc dicimus, quae tota est cantabilis; nam in cae- teris scripturis multa sonant lamentabilia poenitentiae Ecclesiae, in plerisque peccauit, pro quo rum parte cum fructibus poenitentiae lamentatur & gemit. Et haec infra dignitate sunt huius beatae uirginis, cuius uita integerrima non habuit, cur generet, nisi uulnus charitatis, pro- pter dilationem plenae atque perfectae beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

¶ Quomodo in tribus istis, fide, spe, & charitate, uulter speculari possumus, quo modo magis ac magis ad cognitionem sanctae trinitatis erudiamur.

Caput .XIII.

Epilog^o i tres libros Salomonis

Emores esse debemus propositi siue intentionis, qua sermonem cepimus habere de fide, spe, & charitate, secundum libros istos tres Salomonis, scilicet ut in isto quasi speculo, horum trium fidei, spei, & charitatis, quandam speculemur similitudinem sanctae trinitatis: quia per haec tria reformauit hominem ad simili-

Gene. j.

tudinem suam, iuxta propositum quod proposuerat dicendo: Faciamus hominem ad ima- ginem & similitudinem nostram. In ista ergo diuinae similitudinis claritate, in tribus istis fi- de, spe, & charitate, est quod utiliter speculemur, quo aliquantisper magis ac magis ad cog- nitionem eiusdem sanctae trinitatis erudiamur, quam nunc in sua maiestate uidere nequi- mus. Ecce intelligimus & scimus, quia fides per spem & per charitatem, spes quoque per fi- dem & per charitatem operatur ea, quae in istis tribus libris, Prouerborum, Ecclesiastes, & Canticorum continentur. ¶ Fides namque per spem & per charitatem hoc operatur in homine,

Quid opat fides in homine. Prouer. 9.

Iohan. jo. Quid operatur spes

ut accedat ad illam, quam sapientia aedificauit sibi domum, ut ad conuiuium uictimarum quas illa immolauit, ad bibendum uinum quod illa miscuit, ad edendum panem mensae quae illa proposuit, taliter praeparata mente, ut similia retribuere uelit, scilicet animam ponere pro illo, qui prior in tantum dilexit nos, ut animam suam poneret pro nobis. ¶ Spes per fi- dem & per charitatem hoc operatur in homine, ut etiam si persecutor desit, qui & faculta- tes terrenas auferte & corpus solet occidere, ipse intelligens, quia uana id est, transitoria sunt omnia, relinquat ultroneus ea quae possidet, iuxta consilium dicentis, si uis perfectus esse,

Mar. j.

uade, uende uniuersa quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & ueni, sequere me. Quantum est quod speculari possumus in isto speculo siue aenigmate de illa altissima trinitatis claritate, cuius faciem nunc non possumus uidere. Exiguum qui-

Iohan. j7. Quid nobis ad salutem necessarium est. Rom. 8.

dem, sed hoc ipsum iam aliqua uita aeternae scintilla nobis est. Haec est enim uita aeterna (ait ipse filius dei) ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. ¶ Quid ergo est illud quantulumcumque, quod uidere nunc possumus, per hoc speculum, in isto aeni- gmate? Nimirum opus illud quod necessarium nobis est ad aeternam salutem credere &

Phil. 2. Esa. 53

scire, quia deus pater per charitatem suam, id est, per spiritum sanctum, proprio filio suo man- datum hoc dedit ut pateretur pro nobis, & ipse filius per eandem charitatem suam, id est, per eundem spiritum sanctum, mandatum hoc suscepit, obedire usque ad mortem, mortem autem crucis.

Quali cum spe? Illa nimis, quam per Esaiam nobis annunciauit spiritus sanctus, dicens: Si posu-

Si posu-

Si posuerit pro peccato animam suam, uidebit semen longæuum & uoluntas domini in manu eius dirigitur. ¶ Ipse autem pater quali uel quanta fide? Fidelis enim in omnibus uerbis, & in isto maxime. Et omnia opera eius in fide, & opus istud præcipue. Quali ergo uel quanta fide mandatum dedit huius obedientiæ, mandatum huius patientiæ. Nimirum tali fide, qualis est ipsæ tanta fide, quantus est ipse, fide admirabili, fide inseparabili, fide perseverantissima, fide uictoriosissima. Quantis irritatus est malis hominum, quam maximis peccatis? Attamen perseverauit in proposito uel promissione tanti boni, & quæ pro cesserant de labijs suis irrita non fecit. Pro quo & David sollicitus: Miserere mei (ait) ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris. Quantis regibus, quantis regnis armatus diabolus, hoc propositum eius auertere laborauit? Attamen euicit fortissimus deus, & sicut proposuerat, ecce filius eius deus & hō sedet à dextris eius. De illa perseverantia fidelis & fortis dei, nostrum illud opus existit in duodecim libell, qd intitulat de uictoria uerbi dei.

¶ Quod in scripturis antiquis nomina hæc fidei, spei, & charitatis fere ita raro inueniuntur cum res ipsarum, ubique prædicentur, sicut relatiua nomina, patris, & filij, & spūs sancti, aut tacetur, aut rarissime & cum cautela pronuntiantur. Ca. XV.

Ræclara hodie in Euangelicis & Apostolicis literis, & in ore totius Ecclesiæ prædicatio est horum trium, fidei, spei, & charitatis. Olim non ita. Quotus enim est locus in scripturis ueteris instrumenti, ubi manifestatio luceat proprijs nominibus facierum istarum, fidei, spei, & charitatis? Notum quidem & certum est, omnem scripturam diuinitus inspiratam, res ipsas siue uirtutes intendere, quæ significantur nominibus istis: sed cum ita sit, nihilominus absoluta eadem nomina fere ubique prædicet, quod iam ex parte monstrauimus. Relatiua hæc nomina, quæ sunt pater & filius & spiritus sanctus, aut tacuit, aut rarissime, & cum cautela, & nusquam simul iuncta pronunciauit. ¶ Exempli gratia. Cum (sicut superius demonstratum est) fere cuncta, quæ dixit Salomon in parabolis, pertineant ad gloriam fidei, ubi hoc ipsum nomen quod est fides palam annunciauit. Item in Ecclesiaste, cum fere cuncta, quæ illic per multa dicuntur argumenta hominem prouocent ad coronam spei, ubi spēs ipsam nominauit. In Canticis canticorum cum fere cuncta pertineant ad sacramentum charitatis, ipsam charitatem non multis uicibus nomine proprio nominauit, dicendo media charitate construit, & alibi, aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Itaque alibi ordinauit in me charitatem. ¶ Verge hoc nomen charitatis liberius poterat annunciari, siue declamari, etiã pueris illis, hoibus carnalibus illis, qui nescirent, nec scire curarent quid fides, quid spes, quid spūalis dilectio sit, & forte charitatem sufficientem reputarent uiri & mulieris, siue mariti & uxoris, parentum & filiorum, ceterarumque cognationum, siue affinitatum dilectione carnalē. ¶ In diuinis sermonibus de illa charitate agitur, cuius est Ecclesiastica diffinitio hæc, diligere deum, propter ipsum, & proximum non qualescunque sed inimicum hominem diligere propter deum. Nunquid si huiusmodi dilectionis capaces essent homines. Dixisset eis lex, diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum? ¶ Similiter de fide sentiendum. Si enim fidei capaces tunc essent homines, per quam Abraham iustificatus est, nunquid posita fuisset lex? Et ut per similitudinem sermo iste magis placeat, nunquid ancillam duxisset Abraham, nisi sterili fuisset libera? Verum nos de his latius alio in opere tractauimus.

¶ Item de fide, spe & charitate, quod per hæc tria in sanctis scripturis assimilatur sancta trinitas, & de capitulo Apostoli, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum, quid sit cognoscere vel cognosci. Caput XVI.

Hic propositum fuit demonstrare, quod hæc tria sint, per quæ homo ad illam dei similitudinem reformatur quod in initio, proposuit dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Vñ & Apłs Iohānes, scimus (ait) quia cum apparuerit, filius ei erimus: quoniam uidebimus eum sicuti est. Quatum putas iocunditatis habet demonstratio siue intelligentia hæc: nam beati quidem sancti, prophetæ pro eo, quod in manu eorum, dominus assimilatus est, sicut in Olee dicit. Et nos iam autem meminimus, & locutus sum super prophetas, & ego uisiones multiplicauit & in manu prophetarum assimilatus sum, sed nihilominus sancti & electi omnes beati, quia sancta trinitas, unus deus pater & filius & spiritus sanctus, per hæc tria, fidem, spem, & charitatem, assimilatur eis. Hic assimilatiois modus est uniuersalis.

Psal. 144
Psal. 32.
Deus maxie
fidelis in uer
bis & promiss
is suis

Psal. 88
Psal. 90.

Notum testa
mentum lon
ge clarior ue
rus prædicat
um absoluta
tum relatiua
nomina trini
tatis

Can. 5
Can. 8
Can. 1
Charitas Iu
dæorum carnal

Charitas di
uina
Mat. 5
Fides Abrah
Gene. 15
Rom. 4
Gene. 16.
Gal. 4

J. Iohan. 3
Dominus assi
milatus in p
phetis.
Q. 12

¶ Habuerunt sancti Patriarchæ Abraham, Isaac & Iacob (qui & ipsi Propheta fuerunt) quasdam proprias in semetipsis assimilationes patris & filij & spiritus sancti: quod & suo loco commemorauimus: sed hæc est assimilatio uniuersalis, claritas fidei, spei, & charitatis. Quæ uidelicet assimilatio in æternum manebit. ¶ Delectamur rei magnitudine, sed labor est in delectatione, dū sermo deficit inualidus, & quantillū in mente suggerit spūs, fari gestus lingua nō assequitur. Capitulū quippe magnū est, in quo uel circa quod pene defessus animus, iam terminare properat, sermonem habitū de his tribus. Quod capitulum? Nunc (inquit Apostolus) cognosco ex parte. Tunc autē cognoscā sicut & cognitus sum. Nunc autē manent, fides, spes, charitas tria hæc. Maior autem horū est charitas. Quæ enim uoce, qualibus uerbis, horū possumus uerborū sensum consequi? Verbum quippe cognitionis duram quendam significat contractum siue sensum conscientiarū, nimiam nimisq; familiaritatem habentē fiduciam in alterutrū, qui neq; per lectionem, neq; per auditionē, sed per solū fati animam scire potest experimentū. ¶ Multū est quod sacra scriptura de mutua cognitione spiritus dei & spiritus hominis agit per similitudinē. Exempli gratia: Et gaudebit sponus super sponsam, & gaudebit super te deus tuus. Quod ergo dicit, tunc cognoscam sicut & cognitus sum, uerbo cognitionis sempiternū insinuare uolens unum charitatis, siue torrentem uoluptatis, redundantē ex secreto diuinitatis in interiora animæ diligentis, quia digne uerbis explicare possit? Absconditū est à nobis toto huius nostræ peregrinationis tempore: propter quod Psalmista suspirās dicit. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Si absconditum est ab omni uiuente, immo peregrinante in ista mortalitate, ut recte dicat, nunc cognosco ex parte. Quid nam est nunc cognosco ex parte, præsertim quia subiungit, Tunc autē cognoscam sicut & cognitus sum? Per superscriptam similitudinē in hoc sensu adiuuemur, quæ dictū est, & gaudebit sponus super sponsam, & gaudebit super te deus tuus. Nunquam enim sponsa plene cognoscit sponsi affectū, nisi dum per naturalē cōmixtionē fiunt corpus unū. Ibi plane dicere potest nunc cognosco sicut & cognita sum.

¶ Quo sensu uel qua intentione dixerit apostolus: nunc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas, & quod hæc tria sunt inseparabilia, sicut & ipsa trinitas. Caput .XVII.

¶ Andem & illud quæsitū dignū est, quo sensu uel qua intentione dixerit Apostolus, nunc autē manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. Nam in beata trinitate, cuius in anima hominis similitudinē per hæc tria formari iam diximus, fidem, spem, & charitatem: certum nouimus, quia nihil prius aut posterius, nihil maius est aut minus, sed totæ tres personæ coætærne sibi sunt & cōæquales. Hic autem in ista imagine siue similitudinē, est maius, & est minus: est prius, & posterius: & non parua inæqualitas, cum & supra dixerit. Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et deinde compositis tribus istis, fide, spe, & charitate, dicat, maior autem horum est charitas. ¶ Ad hæc (inquam) fides uera nunquam sine charitate, Et charitas uera nunquam sine fide est. Sicut indiuisus est unus & trinus deus, pater & filius & spiritus sanctus, sic indiuisa est una & trina uirtus, fides, spes, & charitas, quæ respectu trinitatis in anima hominū efficitur. ¶ Verge de Apostolo scire debemus: quia est, ubi suo sensu fidē prædicat, & est, ubi sensu aliorū sic de fide loquitur, ut eos, qui quasi de fide nimis præsumūt, arguat & corripiat. Deniq; suo sensu fidē prædicat, ita ut fidē, spem, & charitatē, quia uere inseparabilia sunt hæc, simul cōprehendat cum dicit. Ei uero qui non operatur, credenti autem in eum simul qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Et subinde Dicimus enim quia reputata est fides Abraham ad iustitiam. Item: Non enim per legem promissio Abraham, ut hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Hæc & cætera cum dicit, nimis fidē prædicat, non mortuam aut nudā, sed feruore charitatis uiuā, corona spei ornata. ¶ Et sicut sanctā trinitatē uno interdū patris nomine inuocamus: Exempli gratia, cum dicimus: pater noster qui es in caelis: ita et hic fidem, spem, & charitatem uno prædicat & subintelligi uult nomine fidei. Porro illorum, quibus loquebatur, scilicet Corinthiorū sensu, quasi fidem à charitate seiuinxit, dicens: do (qd

Materia in ar
rabilis anio p
spm suggesta

1. Cor. 13

Tunc cognosca
sicut & cogni
tus sum.

Esa. 62

Psalm. 30.

1. Cor. 13.

Esa. 62.

Quæstio

1. Cor. 13.

Responsio.
Fides uera nū
quā sine chari
tate est.
Apłs de fide
dupl'r loquit
Rom. 4

Mat. 6

1. Cor. 13

do (quod supra meminimus) Et si habuero oem fidem, ita ut montes transferam, charitate autem non habuero, nihil sum. Illi namque fidem à charitate longe se iungebant, quia cum sine charitate essent, fidem Christi se habere putabant. Quapropter & redarguit eos, sic incipiens. Obsecro autem uos per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis, & non sint in uobis schismata. Significatum est mihi de uobis, fratres mei, quod contentiones sint inter uos. Hoc autem ab initio non expediebat, ut primum predicaretur, scilicet fide nihil prodesse nisi per dilectionem operetur, uel quod (sicut ait Apostolus Iacobus) Fides mortua sit sine operibus. Magna cum cautela & discretionem prouidendum nouerat, quatenus in primis saltem nomen domini Christi Iesu, à rudibus & eatenus idolatris populis reciperetur, & deinde opera bona super edificarent. Propter hoc sapiens architecto iure se ipsum assimilauit, dicens eisdem Corinthiis. Secundum gratiam dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem super aedificat & caetera.

1. Cor. 13

1. Cor. 1.

Paulus fuit sapiens architectus. Gal. 3. Iaco. 2.

1. Cor. 3.

¶ **Orandum esse, ut quoniam per haec tria reformamur ad similitudinem trinitatis, augeat in nobis fidem, augeat spem, augeat charitatem beata trinitas.**

Caput XVIII.

Voniam igitur per haec ad similitudinem tui reformamur, auge in nobis fidem auge spem, auge charitatem, o beata trinitas. Haec sunt enim diuitiae nostrae, hic thesaurus noster, haec uita nostra, o beata trinitas. Haec sapientia nostra, haec fortitudo nostra, haec gloria nostra, o beata trinitas. Hoc desiderium nostrum, hoc fundamentum nostrum sempiternum. Haec lux oculorum nostrorum, o beata trinitas. Haec iustitia nostra, haec laetitia nostra, hoc gaudium nostrum, o beata trinitas. Haec misericordia nostra, haec consolatio nostra, haec fiducia nostra, o beata trinitas. Hoc decus nostrum, haec uictoria nostra, haec corona nostra, o beata trinitas. Haec igitur auge in nobis ut in aeternum uiuentes benedicamus tibi.

Oratio ad beatam trinitatem.

FRUPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & PROCESSIONE SANCTI SPIRITUS, LIB. VIII.

Psal. 136.

¶ **Confessionem siue laudem sanctae trinitatis canticum esse domini, quod ad interrogationem hereticorum non debeat catari in terra aliena Super flumina Babylonis. Ca. I.**

ANTICVM DOMINI IAM CANTARE

gestamus, hymnum de canticis Syon. Verba cationum, quibus uel qualibus sancta trinitas deus deorum laudatur in te o superna Syon sed cantum nostrum fletus intercipit, dum adhuc sedemus hic super flumina Babylonis. Quid ergo? Cessabimus cantare, & in salicibus in medio eius suspendemus organa nostra, dicentes: Quo modo cantabimus canticum domini in terra aliena? Minime cessabimus, immo non interrogati, cantabimus ulro uerba cationum domini. Neque enim interrogamur aut interrogari uolumus ab his qui captiuos duxerunt nos. Solent Babylonij, scilicet, filij huius seculi, confusione digni, interrogare uerba cationum, non ut ipsi capiant fidei fructum, uel ut nos pascamus, & oblectemus auriculas eorum. Maxime, ut pro uelle ipsorum in peruersum trahamus uoces scripturarum, quae cationes domini sunt, qualium uidelicet Babylonioꝝ deterrimi hostes sanctae trinitatis, Atriani extiterunt. ¶ Confortemur ad cantandum, non oblitum Hierusalem, id est, intentionem non terrenam, sed caelestem, & hanc uidelicet supernam Hierusalem propositam habentes, in principio laetitiae nostrae, quae est principale causam hanc habere cationum. id est, praedicandi gloriae sanctae trinitatis, ut non hominibus eiusmodi, sed ipsi uero uni ac soli deo me

lege sed ut Cationes domini sacrascriptione